

IVO TROŠT:

Premagan.

Povest.

asih se je deklicam zares smilil, časih so se mu pa kar z dečki nerodno režale, tako je bil nepripraven in nespameten Guštinov Juro. Tudi doma se mu ni sreča obračala bolje kot v šoli. Vsak dan je nakuril kako okroglo ali oglato, da so se mu morali smejati. No, Juro je bil temu navajen, saj ni poznal drugačnega življenja. Celo sam se je največkrat pomagal režati lastni nerodnosti in nesreči. Menil je, da že mora biti tako, ko pa ni bolje. Zloben ni bil, zameril ni in tudi maščeval se ni v hipni nevolji. Zato mu ljudje niso zamerili njegove okornosti ne nerodnosti, ki so se mu vsipale na pot življenja malone vsak dan, da niso mogli razločevati, če je res vse po nesreči, slučajno ali nalašč.

Staršev ni poznal. Pri Guštinovih ga je še v plenicah pustila neznana ženska in jokala sama dalje po svetu. Materi Guštinki se je smilil ubogi črviček. Ni ga hotela poslati k županu, orožnikom ali na sodišče; kar poleg domačih drobljancev se je zredil — eden več. Ta napol otrok je pomagal pasti živino in opravljal lažja dela pri hiši, kakor je že mogel in umel. Od Guštinove hiše je tudi hodil v šolo, in sicer prav točno in redno vedno v isto klop, na isto mesto in zmerom v isti prvi oddelek. Kakor on, tako je ostal tudi njegov napredek vedno na istem mestu, namreč prav blizu številke ničle, ki so se ji drugi redno odmikali vsak dan, vsak mesec, vsako leto. Juro jih v tem na svojo veliko žalost ni mogel posnemati. V štirih debelih letih je srečno izlezel iz Abecednika s tujo pomočjo in proti lastnemu prepričanju. Abecednik je namreč znal že prvo leto na pamet od prve do zadnje črke, a črke ni poznal druge kot samo i. Vse ostalo je ropotal kakor očenaš ali pa kakor bi Guštinova mati razstresala lešnike Miklavžu na pot. V računstvu je bil nespravljaliv sovražnik vseh števil in številčk. Poznal jih je le po imenu do 20 po vrsti. Če mu jih je kdo zmešal, pa nič; še manj, če bi jih moral primerjati, kar zaplesale bi mu pred očmi jugoslovansko kolo — kolo-kolovrat. V drugem oddelku je dosledno zamenjeval 35 in 53, 12 in 21... Ko so pa tako podobne! Sto je napisal 9010 v najboljši veri, da ne more biti drugače prav. Ko je bil Juro vprašan računstvo, ni v šoli nihče računal: vsi so se smejali — tudi gospodična učiteljica z njimi. Znal je Juro vse račune prav gotovo po svoje, a nobenega prav.

Prav nič bolje se mu ni godilo pri veronauku. Ako je hotel katehet vedeti, kdo je ustvaril prvega človeka, je vedel Juro: „Hudobni duh; potem mu je dal jabolko.“ — Zakaj je Bog ustvaril človeka? — „Zato, da mu je zastonj delal v raju.“ — Koliko je tujih grehov? — „Nič, jaz naredim vse sam!“

Tretje šolsko leto je bil ob koncu določen Juro, da se pomakne iz Abecednikovega oddelka za stopnjo naprej že zaradi starosti in napote, če bo znal vsaj za skrajno silo. Nič. Tudi skrajna sila ga ni zrinila. A kdo bi se bil rajši rešil tistih brbljavih Abecedarjev nego Juro, ki je računal že z enajsto pomladjo življenja. Danes še samosrajčniki pricaplajo s hlačami od zadaj na prekolj v šolo, ob koncu leta zapuste Jura v razredu svojim naslednikom. Odkod naj Juro vzame potrebno znanje? Odkod ga jemlje drugi?

Pisava bi morda še ne bila zadnja, a bila je polna napak. Spisno nalogo je Juro zaokrožil in končal kar tako-le: V Lupoglavi, dne 32. junca 1919. Juro grešnik. (Pisal se je Grdešič.) — Gospodična učiteljica mu je vrnila popravljeno nalogo, a se ni mogla zdržati smeha. Prečitala je spričo vsega razreda samo konec, in Juro je slišal, da je ni polomil tako debele že davno.

„Kaj bi imel najrajši, Juro, ko boš velik?“ je bil vprašan še tisto popoldne. — „Orglice!“ je odvrnil odkritosrčno in se veselo zasmel na glas, kakor da jih že drži v roki. V šoli smeh.

„Orglice ti kupi Guštinova mama, če letos izdelaj, Grdešič.“

„Ne bodo jih ne!“ — „Zakaj ne?“ — „Ker — ker ne izdelam.“ — V šoli zopet smeh. — Nesreča se je zanj končala z računstvom: „Za tvoje orglice da mati 6 desetec, za Ivana Guština 12 desetec. Koliko za oboje?“

„Nič, ker ne bodo šli jutri na sejem.“

„Kako veš?“ — „Ker — ker bodo šli oče, ki ne marajo orglic.“

„Grdešič, ti paseš 10 krav, domači Ivan pa dve manj, koliko jih paseta oba?“

„Vse pasem zmerom jaz sam, ker sva prijatelja.“

„Sedaj si star 11 let. Koliko boš star za osem let?“

„Toliko, da bom lahko služil za hlapca in sam si bom kupil orglice, pa k vojakom me bodo poklicali, če bo zopet vojna. K vojakom si pa kupim harmoniko. Tam bom muziciral.“

„Letos ne boš izdelal, Juro.“

„Dajte mi orglice, bom drugo leto prav gotovo.“

Gospodična se mu nasmehne, razred buši v grohot, Juro je šlo na jok.

„O, naprej ne da nobeden orglic, tudi Guštinovi ne.“

„Ali če pa izdelam drugo leto?“

„Jih dobiš pri Guštinovih, verjemi.“

Juro je dvomil. Odkod naj vzame znanje?

Tudi součenci se mu niso več smejali. Deklicam se je smilil, dečki bi mu radi pomagali. Domov grede so ga vsi obsuli in mu pripovedovali, kako bi moral odgovoriti krščanski nauk in račune ter se izogniti tolikim pravopisnim pogreškom. Deček se jim je zasmel na glas skozi solze: „Ko pa precej pozabim! Preveč je tega! Ne morem si zapomniti.“

„Moral bi začeti polagoma vse od kraja!“ so uganili učenci.

„Od kraja, da, od kraja, pa paziti bi moral; jaz pa mislim kdovekam,“ potrdi Juro in pogleda vsakega posebe, kakor da ga prosi pomoči.

„Letos je prepozno!“ so mu odgovorili in se razšli.

„Pa drugo leto zaslužim orglice,“ zavriska veselo in drvi za veselimi otroki. Doma je pripovedoval svojo nesrečo. Guštinova mama se mu je smejala in obljubila orglice za prihodnje leto, če izdelata.

Tisto leto ni izdelal. Želja po napredku ga je vendar popolnoma prevzela. Jokal se je, ko je videl šolsko naznanilo brez pravice za višji razred. Še tisti dan pokliče domačega Ivana in mu reče: „Tebi dam orglice drugo leto, ko dovršim razred, če mi boš vse od kraja še enkrat pokazal med letom.“

Ivanu se je smilil premalo razviti, a dobrosrčni sirotek. Potrdil je rogodbo.

Že med počitnicami sta ponavljala zamujene nauke na paši, Juro je pa vračal za oba. Počasi se mu je omehčala tudi glava in odprla, da je za silo mogel vendar nekaj stlačiti noter. Sam je trdil naslednje leto, kadar je odgovarjal v šoli dobro in prav dobro, da je tudi on odprte glave: ne samo, kadar zija, marveč tudi, kadar je in pije. Vedno sta bila skupaj z Ivanom. Do konca leta je znal do malega vsega dovolj za prestop v višji razred.

Guštinova mama ga pa ni preživela. Umrta je nekaj tednov pred koncem leta na nepopisno žalost Ivanu in ostalim otrokom, tudi Juru. Najbolj ga je seveda žalostilo, da ne dobi orglic in jih ne bo mogel dati Ivanu, kakor sta domenjena. Noč in dan je mislil, pa ni izmodroval nič pametnega. Zadrego potoži Ivanu. „E, kaj boš tisto? Samo, da znaš, Juro. Mene ni nič stalo, če sem ti kaj pokazal.“

Juro je umel stvar drugače in tudi ukrenil drugače: „Odrinji mu orglic ne morem, torej tudi znati ne smem, česar me je naučil.“ — In res! Proti koncu šolskega leta je odgovarjal prav tako kakor lani. Vsi so se čudili, se mu smejali in režali. Gospodična ga vpraša: „Kako da si doslej odgovarjal tako dobro, a sedaj ne znaš?“

„Ker, ker nimam orglic za Ivana. Mama so jih obljubili, a ne dali — so umrli; jaz sem jih pa obljubil Ivanu, da me bo učil.“

Ivan Guštinov je nekako sramežljivo pojasnil pogodbo zastran orglic in pristavil, da jih je nazadnje odklonil. Gospica učiteljica seže v žep in da Juru 6 svetlih desetih za orglice. Juro je bil premagan. Sedaj je odgovarjal povsem dobro. V tem času so pa součenci in součenke, sledeč zgledu svoje učiteljice, skladali za nove orglice na mesto, kjer je sedel Juro, po novčiču in po desetici, kakor je kdo zmoget. Z vidnim zadovoljstvom je opazoval Juro izpred mize med sitno preizkušnjo rastoči kupček na klopi. Ko je dovršil, je bolj zletel kakor skočil v klop, pograbil denar in ga nesel Ivanu. Ta se je branil in odrival denar prijatelju.

Vsa šola se je čudila njihovi ljubezni in poštenosti.

FRAN ČRNAGOJ:

Zajčji lov.

ilo je v hudi zimi. Snega je ležalo do kolena, ko so prihajali učenci z vseh strani proti šoli.

Pa vam plane prvi v šolsko sobo z razigranim vzklikom:

„Gospod učitelj, na šolskem vrtu je pa zajec — pa še prav velik je!“

„Zajec, zajec!“ prisopiha drugi in „zajec, zajec!“ hiti tretji in četrti.

„Zajec torej? Mrcina nemarna — napravil mi je že dovolj škode! No, pa danes mu napravimo sodbo, da jo bo pomnil, dokler bo živ! Malo še potrpi, da bo zbrana večina učencev, potem pa napravimo tak zajčji lov, da dobimo hudodelca živega v roke!“

Po teh besedah stopim proti vrtu in res vidim tam ob zadnjem koncu vrta lepega divjega zajca, ki je že precej preplašen tekal ob žični ograji ter iskal izhoda. V svoji zajčji pozabljivosti se ni več spominjal luknje, skozi katero se je bil prikradel na vrt; in sedaj so se ga lotevale resne skrbi za njegovo svobodo.

Medtem je dohajalo vedno več učencev. In kmalu je bila zbrana dovolj velika armada, da smo si upali nad zajca. Okrog petdeset dečkov je čakalo mojega povelja.

„Fantje — zdajle pa pogum! Nikomur naj ne pade srce v hlače, ampak vsak mora biti kot cel mož na svojem mestu. Ti, Mihec, si uren in skočen — tjale na desno krilo stopi! Pa ti, Nacek, imaš tudi urne pete — postavi se na levo krilo! In ti, Jožek in Marcek in Franek —